

Ekonomika podniku – okruh č. 2 – INVESTIČNÝ MAJETOK PODNIKU, DAŇOVÉ ODPISOVANIE MAJETKU PODNIKU

Nevyhnutným predpokladom uskutočňovania transformačného procesu podniku je existencia podnikových výrobných faktorov. Rozhodujúcu úlohu z nich majú potenciálne elementárne výrobné faktory, ktoré pôsobia v podnikovom transformačnom procese prostredníctvom svojej činnosti (stroje, zariadenia), alebo prostredníctvom statických funkcií ako ochrana hodnôt pred zničením (budovy). Tieto súčasti podnikových výrobných faktorov tvoria **investičný majetok** podniku.

IM sa delí na:

a) **hmotný IM (HIM)** – tvoria ho:

- pozemky, budovy, stavby, umelecké diela, zbierky a predmety z drahých kovov bez ohľadu na ich obstarávaciu cenu, pokiaľ nie sú finančnými investíciami
- samostatné hnutelné veci, ktoré majú samostatné technicko-ekonomické určenie, ktorých vstupná cena je vyššia ako 20 000,- Sk a doba použiteľnosti dlhšia ako jeden rok
- pestovateľské celky trvalých porastov s dobou plodnosti dlhšou ako 3 roky
- vybrané zvieratá podľa zákona a základné stádo
- otvárkové nových lomov, pieskovísk a hlinísk, skládok odpadov, technická rekultivácia a technické zhodnotenie, pokiaľ nie sú súčasťou vstupnej ceny HIM
- za HIM sa môže považovať aj drobný HIM, ktorého OC je nižšia ako 20 000,- a doba použiteľnosti dlhšia ako 1 rok (ak sa tak nerozhodne, drobný HIM účtujeme ako zásoby)

a) **nehmotný IM (NIM)** – tvoria ho:

- práva priemyselného vlastníctva, autorské práva vrátane programového vybavenia, projekty, výrobné a technologické postupy, utajované informácie, marketingové štúdie, lesné hospodárske plány, technické a hospodársky využiteľné znalosti, ktorých vstupná cena je vyššia ako 40 000,- Sk a majú použiteľnosť dlhšiu ako 1 rok
- aktivované náklady na vývoj, zriaďovacie výdavky vyššie ako 40 000,- Sk
- technické zhodnotenie plne odpísaného nehmotného majetku vyššie ako 20 000,- Sk
- za NIM sa môže považovať aj drobný NIM, ak jeho OC nedosahuje 40 000,- (ináč sa účtuje ako zásoby)

b) **finančné investície (FI)** – tvoria ich:

- finančné CP a vklady, ktoré budú v držbe podniku dlhšie ako 1 rok,
- pôžičky s dobou splatnosti dlhšou ako 1 rok,
- ostatné investičné CP a vklady so splatnosťou dlhšou ako 1 rok,
- nehnuteľnosti, umelecké diela, zbierky a predmety z drahých kovov, ktoré podnik nakupuje alebo vlastní za účelom obchodovania s nimi, alebo na uloženie voľných peňažných prostriedkov do majetku.
- súbor hnutelných a nehnuteľných vecí prenajímaných ako celok

Najväčšiu časť IM podniku tvorí HIM. Podiel jednotlivých skupín IM z jeho celkového objemu vyjadruje **štruktúru IM**.

IM triedime podľa:

1. *charakteru účasti vo výrobnom procese*

a/ *výrobný* - priamo sa zúčastňuje na výrobnom procese, alebo tvorí nutnú rezervu pre zabezpečenie bezporuchového chodu podniku

b/ *nevýrobný* - využíva sa vo sfére obehu

2. *technologickú funkcie vo výrobnom procese*

a/ *HIM odpisovaný*

1. budovy, haly, stavby
2. stroje, prístroje, zariadenia,
3. dopravné prostriedky
4. inventár

5. pestovateľské celky trvalých porastov
6. základné stádo a ťažné zvieratá
7. drobný HIM
8. ostatný HIM

b/ *HIM neodpisovaný*

1. pozemky
2. umelecké diela a zbierky

Toto hľadisko umožňuje rozdeliť majetok na aktívny a pasívny:

- *aktívny IM* - časti majetku, ktoré sa priamo zúčastňujú na výrobnom procese a priamo ovplyvňujú výrobnú kapacitu podniku
- *pasívny IM* - časti majetku, ktoré iba vytvárajú podmienky pre plynulý chod výrobného procesu.

Pomer medzi aktívnym a pasívnym IM nazývame **funkčnou štruktúrou IM**.

3. **využitia** - IM v prevádzke, v oprave, v rezerve, v konzervácii, prenajatý iným podnikom, nevyužitý z iných príčin.
4. **veku a ekonomickej životnosti** – triedenie IM podľa veku je dôležité pre riadenie jeho reprodukcie. Veková štruktúra charakterizuje do určitej miery stupeň opotrebenia IM a nepriamo jeho technickú úroveň.

Oceňovanie IM

IM sa oceňuje:

1. vstupnou cenou – môže ísť o tieto možnosti:
  - a) **obstarávacia cena** – cena, za ktorú sa IM obstaral, vrátane nákladov súvisiacich s jeho obstaraním (napr. doprava, montáž, úroky, clo ...). Obstarávacou cenou sa oceňuje nakúpený HIM a NIM.
  - b) **reprodukčná obstarávacia cena** – cena, za ktorú by sa IM obstaral v čase, keď sa o ňom účtuje. Touto cenou sa oceňuje:
    - darovaný HIM a HIM
    - IM, ktorý sa vytvoril vlastnou činnosťou, ak reprodukčná obstarávacia cena je nižšia ako vlastné náklady
    - HIM bezplatne nadobudnutý na základe zmluvy o kúpe najatej veci (finančný leasing)
    - inventarizačný prebytok NIM a HIM (novozistený, doteraz v účtovníctve nezachytený)
  - c) **cena obstarania** – cena, za ktorú sa IM obstaral bez nákladov súvisiacich s jeho obstaraním. Oceňujú sa ňou finančné investície, a to CP a majetkové účasti.
  - d) **vlastné náklady** – náklady, ktoré sa vynaložia pri vytvorení NIM a HIM vlastnou činnosťou. Sú to všetky výrobné priame a nepriame náklady, ako aj nepriame náklady správneho charakteru.

Vstupná cena sa môže zvýšiť o technické zhodnotenie IM v dôsledku nadstavby, prístavby, stavebných úprav, rekonštrukcie alebo modernizácie.
2. zostatkovou cenou – cena, ktorá predstavuje rozdiel medzi vstupnou cenou a sumou vytvorených oprávok, ktoré predstavujú kumulované odpisy za celý čas používania IM

Obstaranie a vyradenie IM

NIM a HIM môže podnik obstarat' týmito spôsobmi:

- a) *kúpou* – najčastejší spôsob
- b) *vytvorením vlastnou činnosťou* – všetky náklady vzniknuté pri zhotovovaní IM sa aktivujú
- c) *bezplatným prevodom (darovaním)*
- d) *preradením z osobného užívania do podnikania*

Spôsoby vyradenia IM:

- *predajom* – ak podnik daný IM nepotrebuje, resp. nevyužíva ho
- *likvidáciou* – ak je IM fyzicky opotrebovaný

- *bezplatným prevodom (darovaním)*
- *preradením z podnikania do osobného užívania*

Opotrebovávanie IM

IM sa nespotrebováva vo výrobnom procese naraz, ale má viacročnú účinnosť, počas ktorej sa postupne opotrebováva, postupne prenáša svoju hodnotu do hodnoty výrobkov, ktoré sa jeho pomocou vyrábajú. Opotrebovávanie IM je proces zmien jeho vlastností, v dôsledku čoho stráca schopnosť plniť svoju výrobnú funkciu, alebo ju plní nedokonale a s vyššími nákladmi, ako je v podnikateľskej sfére nevyhnutné.

Poznáme dva druhy opotrebovávania IM:

- **opotrebovávanie fyzické (materiálové)** - prejavuje sa zmenami hmotnej podstaty IM, v dôsledku ktorých stráca IM svoju úžitkovú hodnotu zmenou jeho technických vlastností. Fyzické opotrebovávanie sa prejavuje v dvoch formách:
  - *aktívne* opotrebovávanie - je dôsledkom produktívnej spotreby IM, t.j. opotrebovávanie v dôsledku používania IM vo výrobnom procese
  - *pasívne* opotrebovávanie - je dôsledkom pôsobenia prírodných a iných vplyvov na IM v období jeho nepoužívania, tzn. neproduktívne opotrebovávanie
- **opotrebovávanie morálne (ekonomické)** - IM stráca svoju hodnotu v dôsledku technického pokroku, ktorý vedie k rastu spoločenskej produktivity práce. Prejavuje sa v dvoch formách:
  - výroba IM takej istej konštrukcie sa zlacňuje v dôsledku rastu spoločenskej produktivity práce
  - možnosť kúpiť za rovnakú cenu výhodnejší IM čo umožňuje technický pokrok.

Odpisovanie IM

Poznáme dve základné koncepcie odpisovej politiky. Historicky prvá koncepcia odpisovej politiky vychádza z požiadavky, že odpisy majú čo najpresnejšie vyjadrovať v nákladoch výrobkov opotrebenie IM, ktoré súvisí s výrobou daných výrobkov. Odpisy plnia svoje funkcie ako pasívny registrátor procesov opotrebovávania IM. Od odpisov sa vyžaduje, aby čo najpresnejšie vyjadrovali skutočný priebeh a rozsah opotrebovávania IM.

Druhá, moderná koncepcia odpisovej politiky vychádza z požiadavky, aby odpisy umožnili v čo najkratšej dobe odpísať obstarávaciu cenu IM bez ohľadu na skutočný priebeh opotrebovávania. Hlavnou myšlienkou tejto koncepcie je využiť odpisy ako účinný aktívny nástroj zainteresovania užívateľov IM na jeho maximálnom využití a na čo najrýchlejšej obnove.

Hlavná funkcia odpisov je čo najpresnejšie zachytenie opotrebovávania IM. Základné členenie odpisových metód:

1. **Výkonové odpisy** sa využívajú v tých prípadoch, kde je predpoklad, že príčinou vyradenia IM bude fyzické opotrebovanie, ktoré prebehne v kratšom časovom intervale než morálne opotrebovanie. Praktická využiteľnosť týchto odpisov je však veľmi obmedzená.

Odpisová sadzba na jednotku výkonu: $O_j = C_o/V$

C_o ..... obstarávacía cena IM

V ..... celkový výkon majetku počas celej normovanej životnosti.

2. **Časové odpisy** - delíme ich na:

- a) konštantné (lineárne, rovnomerné) odpisy:

Odpisová sadzba na rok: $O_r = C_o/t$

t ..... normovaná doba životnosti IM v rokoch.

- b) variabilné (premenlivé) odpisy - delíme ich na:

- *progresívne odpisy* - uplatňujú sa len výnimočne; zdôvodňujú sa potrebou úrokovať kapitál fungujúci ako amortizačný fond, t.j. kapitál vytvorený z odpisov, ktoré sa postupne

zadržali na obnovu. Ich nevýhoda: v prípade predčasného vyradenia IM neodpísaná zostatková cena vykazuje vysokú hodnotu, čo sťažuje obnovu IM

- **degresívne odpisy** - minimalizujú straty spojené s predčasným vyjadrením IM.

Daňové odpisy

Keďže odpisy ako náklad znižujú zdaňovaný zisk, štát musí stanoviť záväzné pravidlá pre výpočet odpisov, ktoré musí podnik rešpektovať v daňovom priznaní. Takto vypočítané odpisy nazývame **daňové odpisy** a upravuje ich zákon o daniach z príjmov.

Podľa tohto zákona sa odpisovanie IM v našich podmienkach upravuje pre daňové účely takto:

1. odpisuje sa HIM s cenou vyššou ako 20 000,- Sk a s dobou použiteľnosti dlhšou ako 1 rok a NIM s cenou vyššou ako 40 000,-
2. odpisuje sa maximálne do 100% obstarávacej (vstupnej) ceny
3. zostatkovú cenu vyradeného IM môže podnik zahrnúť do nákladov iba v prípade predaja, pri predaji za cenu vyššiu než je zostatková cena možno do nákladov zahrnúť iba veľkosť zostatkovej ceny, pričom príjmy vychádzajúce z kladného rozdielu medzi oboma cenami podliehajú dani z príjmu. Pri predaji za nižšiu cenu než je zostatková cena možno do nákladov zahrnúť iba túto nižšiu cenu.
4. zavádza sa pojem vstupná cena a zvýšená vstupná cena IM:
5. IM podnikov sa delí do 5 odpisových skupín podľa doby odpisovania:

1. odpisová skupina	4 roky
2. odpisová skupina	8 rokov
3. odpisová skupina	15 rokov
4. odpisová skupina	30 rokov
5. odpisová skupina	40 rokov

6. Možno používať tieto metódy odpisovania:

- a) rovnomerné odpisovanie - pre jednotlivé odpisové skupiny sú stanovené tieto ročné odpisové sadzby:

Odpisová skupina	Ročná odpisová sadzba		
	v prvom roku odpisovania	v ďalších rokoch odpisovania	pre zvýšenú vstupnú cenu
1	14,2	28,6	25,0
2	6,2	13,4	12,5
3	3,4	6,9	6,7
4	1,4	3,4	3,4
5	1,5	2,5	2,5

Pri rovnomernom odpisovaní sa stanovia odpisy IM za dané zdaňovacie obdobie vo výške jednej stotiny jeho vstupnej (obstarávacej) ceny pre násobenej príslušnou ročnou odpisovou sadzbou.

- b) zrýchlené odpisovanie - pre jednotlivé odpisové skupiny sú stanovené tieto koeficienty:

Odpisová skupina	Ročná odpisová sadzba		
	v prvom roku odpisovania	v ďalších rokoch odpisovania	pre zvýšenú zostatkovú cenu
1	4	5	4
2	8	9	8
3	15	16	15
4	30	31	30
5	40	41	40

Pri zrýchlenom odpisovaní sa stanovujú odpisy IM za dané zdaňovacie obdobie takto:

- v prvom roku odpisovania ako podiel vstupnej ceny IM a príslušného koeficientu platného v prvom roku odpisovania
- v ďalších rokoch ako podiel dvojnásobku jeho zostatkovej ceny a rozdielu medzi príslušným koeficientom pre zrýchlené odpisovanie platným v ďalších rokoch odpisovania a počtom rokov, v ktorých bol už IM odpisovaný.

Účtovné odpisy

Zákon o účtovníctve č. 563/1991 Zb. umožňuje podnikom využívať okrem daňových odpisov aj tzv. **účtovné odpisy**. Podniky môžu využívať v účtovníctve akékoľvek odpisové metódy, ktoré podnikom umožnia lepšie zohľadňovať konkrétne podmienky využívania IM. To umožňuje podnikom presnejšie sledovať opotrebovávanie IM. Účtovné odpisy vychádzajú pri výpočte taktiež z pôvodnej obstarávacej ceny IM.

O rozdiel medzi účtovným a daňovým odpisom však treba upraviť daňový základ pre výpočet dane z príjmov. Je potrebné stanoviť tzv. **nadlimitnú zložku** takto:

$$\text{nadlimitná zložka} = \text{účtovný odpis} - \text{daňový odpis}$$

Keď je táto nadlimitná zložka kladná, je potrebné daňový základ o túto čiastku zvýšiť. V prípade zápornej nadlimitnej zložky treba daňový základ o túto čiastku znížiť.